Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

UDK 811.163.6'366''15''

Majda Merše
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša v Ljubljani

OBLIKOSLOVJE SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA 16. STOLETJA

Namen sestavka je predstaviti ugotovitve o oblikoslovju v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, zaobsežene v razpravah in člankih domačih in tujih raziskovalcev, ki so izšli v zadnjih petdesetih letih. Raziskave, ki so se osredinjale na oblikoslovno problematiko, in tiste, v katerih je bilo oblikoslovje obrobnejši predmet zanimanja, so se (metodološko različno) ukvarjale predvsem z manj raziskanimi temami (npr. z glagolskimi kategorijami, z glagolsko, samostalniško in pridevniško paradigmatiko, še zlasti z oblikovnimi variantami, z dvojino itd.). Sestavek predstavlja tudi kategorije nepregibnih in nesklonljivih leksikalnih enot, izpričanih v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih, in s tem dopolnjuje dosedanje poznavanje obsega pregibnih besednih vrst.

The purpose of the article is to survey the findings on morphology in the works of the sixteenth-century Slovene Protestant writers, contained in the studies and articles by Slovene and other researchers published in recent 50 years. The studies concentrating on morphology and the ones with morphology as a more marginal topic, treated (using various methods) mainly less researched topics (e.g., verbal categories, verbal, nominal, and adjectival paradigmatics, particularly with morphological variants, dual). The study also surveys non-inflectional and indeclinable lexical items attested in Trubar's and Dalmatin's Biblical translations, thus complementing the existing knowledge of the inflected parts of speech.

Ključne besede: slovenski knjižni jezik 16. stoletja, oblikoslovje, besedne vrste, nesklonljivost, nepregibnost

Key words: 16th-century Slovene Literary Language, morphology, parts of speech, indeclinability, non-inflection

0 Slovensko in slovenistično naravnano tuje jezikoslovje zadnjih desetletij se je pri raziskovanju značilnosti knjižnega jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja namensko ali le vzporedno ukvarjalo tudi z oblikoslovno ravnino. Smeri raziskovanja je vsaj okvirno določala bogata dediščina spoznanj o oblikoslovju, ki so jo zapustili Kopitar, Miklošič, Škrabec, Levec, Oblak, Breznik in Ramovš. Ramovšev zgodovinski opis oblikoslovja slovenskega jezika (*Morfologija slovenskega jezika*, 1952) je načrtovano izčrpnost dosegel le pri prikazu razvoja samostalniških sklanjatev, kjer je bilo kot nepogrešljiva razvojna faza upoštevano tudi 16. stoletje z načrtno zbranimi podatki iz del slovenskih protestantskih piscev.

0.1 Širjenje in izpopolnjevanje sistemskega opisa oblikoslovja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja se je v prvi vrsti nadaljevalo z opisom glagola in njegovih kategorij, manj sistematično pa tudi z drugimi besednimi vrstami.

1 Med glagolskimi kategorijami sta bili najbolj izčrpno predstavljeni kategoriji vida (dopolnjena z orisom vrstnosti glagolskega dejanja) in časa. Povečala se je seznanje-

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

nost s paradigmatiko zloženih in nezloženih, hkrati pa osebnih in neosebnih glagolskih oblik. Raziskani so bili načini izražanja velelnosti in pogojnosti, prikazano razmerje med nedoločnikom in namenilnikom, predstavljeni pogoji in pogostost rabe deležnikov in deležij, pri obravnavi izpridevniških glagolov na *-eti* in *-iti*[1] opozorjeno na načine izražanja neprehodnosti in prehodnosti[2] itd.

1.1 Glagolska kategorija vida je bila predstavljena sistemsko in monografsko (Merše 1995).[3] V vzporednih raziskavah je bila preverjena prevodna usklajenost rabe glagolskega vida v DB 1584 s prikazom kategorije v Lutrovi *Bibliji* kot Dalmatinovi osnovni prevodni predlogi (Merše 1993),[4] raziskana pa je bila tudi z vidika praktične povezanosti z drugimi glagolskimi kategorijami: časom, načinom in naklonom (Merše 2000b, 2001, 2006a).[5] Predmet posebne, razvojno zasnovane raziskave (od 16. do 19. stoletja) so bili tudi iterativi. Obravnavani so bili z vidika tvorbe in pomenskosti (Orožen 2003: 86–101, o rabi v 16. stoletju pa zlasti na straneh 89–91).

1.1.1 Sestavni del sistemskega orisa glagolske kategorije vida je tudi prikaz glasovnih sprememb, ki spremljajo priponsko tvorbo nedovršnikov, zlasti drugotnih

[1] V obravnavi glagolov na *-eti* in *-iti* (Merše 2007), ki je bila v prvi vrsti opravljena z namenom, da bi pripomogla k lažji prepoznavnosti in zanesljivejšemu ločevanju paradigmatsko pogosto prekrivnih glagolov, so predstavljene njihove oblikoslovne, pomenske in skladenjske značilnosti, odkrite v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja.

[2] Sopomenskost glagolov brez *se* in s *se* (npr. *vojskovati – vojskovati se*, *dotakniti – dotakniti se*), ki so se neredko izmenično uporabljali znotraj istega besedila, je povzročala tekmovalna razmerja. Preverjanje v DB 1584 je pokazalo, da zaradi večje uveljavljenosti različice s *se* niso bila opazneje zaostrena (Merše 1986: 384, tudi 1990: 171). Našteta in vzročno pojasnjena so bila tudi druga glagolska tekmovalna razmerja, izpričana v jeziku DB 1584: npr. *sprazniti – izprazniti*, *mostriti – mojstrovati*, *feržmagati – zažmagati* itd. (Merše 1986: 375–388).

[3] Raziskovalna osredinjenost na odvisnostno razmerje med slovnično kategorijo vida in besedno pomenskostjo glagolov je omogočila ugotavljanje števila uresničenih vidskih parov ter prikaz načinov njihove tvorbe. Poleg vidskoparnih so v monografiji predstavljeni tudi nevidskoparni oz. enovidski glagoli. Prikaz glagolske kategorije vida dopolnjuje vzporedna obravnava vrst glagolskega dejanja kot drugovrstne, hkrati pa problemsko sorodne kategorije.

[4] Kot prevodno izraziteje neodvisna skupina so se pokazali glagoli rekanja, ki so jih slovenski protestantski pisci zaradi pogoste in ustaljene rabe začeli uporabljali po lastnih merilih, med katerimi so bili tudi privajeni stilni postopki, zlasti raba dvojne in trojne formule (Merše 1990: 230). Na zaporedje dveh glagolov rekanja (npr. *Inu ony fo ſpet h'GOSPVDV vpili, inu djali: My ſmo gréſhili* (DB 1584: I,155b)) je nedvomno vplivala tudi živa govorna raba. Prevodna odvisnost je bila preverjena tudi glede prikaza vrstnosti glagolskega dejanja (Merše 1998b). Ugotovljeno je bilo, da je bila odvisnost iz objektivnih razlogov (ker nemščina ne izraža glagolskega vida le z besedotvornimi sredstvi kot slovanski jeziki) manjša pri vidu in večja pri prikazu vrstnosti glagolskega dejanja.

[5] Najtesnejšo povezavo sta izkazovali glagolski kategoriji vid in čas. Raziskava odvisnostnega razmerja med vidom in načinom je prinesla ali potrdila tudi naslednje ugotovitve: a) opozorila je na razliko med Dalmatinovim izborom tvornika namesto Trubarjeve rabe trpnika (prim. tudi Orožen 1996: 134); b) tako Trubar kot Dalmatin sta uporabljala obe tvorbeni različici trpnika (zgradbo, sestavljeno iz osebne oblike pomožnega glagola *biti* in deležnika *-n*, ter obliko s *se*), vendar je Dalmatin dajal prednost zgradbi s trpnim deležnikom *-n* (Merše 2001: 118–120). Opazovanje razmerja med vidom in naklonom je opozorilo tudi na nasprotje, ki ga ustvarjata Trubarjeva raba povednega naklona ter Dalmatinova vzporedna raba pogojnika. Ob razmerje do kategorije vida so praviloma zadevale tudi razprave, ki so imele za cilj raziskati rabo oblik za izražanje časa (npr. futuralno-modalnega sistema, predpreteklika itd.) v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

(npr. Merše 1995: strnjeno na str. 114–115). Pisno zrcaljenje prilikovanjskih premen nezvočnikov, ki nastajajo govorno pri pregibanju, je predstavljeno v Merše – Jakopin – Novak 1992: 329–332.[6]

1.2 Pod raziskovalno lupo so se znašle vse glagolske oblike za izražanje časa, predvsem pa struktura *hoteti/imeti* + *infinitiv* (Orožen 2003: 18–29, zlasti 19–22) in predpreteklik (Merše 1997). Predstavljena je bila njihova včlenjenost v individualne časovne sisteme – zlasti Trubarjevega, Dalmatinovega in Kreljevega. Primerjalno so bile ugotovljene tudi osnovne razlike glede rabe časovnih oblik v Kreljevem in Juričičevem prevodu postile (Merše 1998a: 223–224). V povezavi z dovršnimi in nedovršnimi glagoli je bila prikazana njihova pomenskost, preverjeno skladenjsko okolje rabe, ugotovljena in pogostnostno ovrednotena sopomenska izrazna sredstva,[7] v primerjavi s prevodnimi predlogami tudi stopnja izvirnosti rabe,[8] v primerjavi z deli iz kasnejših obdobij pa njihova razvojna obstojnost. Raziskave časovnih oblik so pokazale, da so bila v Trubarjevem jeziku razmerja med oblikami določena s sistemsko osrednjim, večpomenskim sedanjikom (Orožen 1996: 134). Za Kreljev in Dalmatinov jezikovni sistem (Orožen 1996: 180–182, 191) pa se je primerjalno s Trubarjevim kot osnovna značilnost pokazalo omejevanje pomenskih vlog sedanjika, kar je bilo povezano s pogostejšo rabo opisnih časovnih oblik: preteklika, predpreteklika in oblik za izražanje prihodnosti.[9]

1.3 Specialnih raziskav, namenjenih zgolj rabi trpnika v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja, doslej še ni bilo. Način je bil obravnavan predvsem v povezavi z glagolskim vidom. Primerjalno ugotavljanje razlik v Trubarjevem in Dalmatinovem ter Kreljevem in Juričičevem jeziku pa je izpostavilo tudi opaznejšo prisotnost trpnega izražanja pri Trubarju v primerjavi s pogostejšo rabo tvornika pri Dalmatinu (Orožen 1996: 134; Merše 2001: 114–121)[10] in opozorilo na večjo uveljavljenost strukture s *se* pri Krelju (Orožen 1996: 174, 182; Merše 2001). Na njen izbor bi lahko vplivale glagoljaške predloge (Orožen 1996: 183). Opisna deležnika na *-n/-t* sta bila obravnavana kot del trpne zgradbe, hkrati pa tudi z vidika medsebojnega razmerja, ki glede na dovršno ali nedovršno tvorbeno izhodišče še ni bilo dokončno oblikovano (prim. *skriven*, *pobijen* – *ubit*, *razodet*). Ugotovljena je bila tudi razlika glede njune rabe pri Trubarju in Dalmatinu.[11] Rezultate vzporedno opravljenih preverjanj rabe tvornodeležniških zvez oz.

[6] V Merše (2006b: 133) je opozorjeno tudi na primer (napačne) rekonstrukcije nedoločnika na osnovi sedanjiških osnov, naveden v Megiserjevem slovarju iz leta 1592: *mečeti.*

[7] Med sopomenska nadomestila za dele pomenskega spektra, ki ga uresničujejo zveze modalnih glagolov in nedoločnika, je mogoče šteti velelnik, želelnik in pogojnik (Orožen 2003: 21–22).

[8] Rothe (2007: 72) razlaga primere zaporedja *sedanjik* (na začetku povedi) + *preteklik* (v nadaljevanju), odkrite v Trubarjevem novozaveznem prevodu iz leta 1555, z Lutrovim vplivom, leta 1582 izpričano poenotenje s preteklikom pa z zgledovanjem pri Vulgati.

[9] V zvezi z načini izražanja prihodnosti M. Orožen (1996: 181) ugotavlja, da je zveza *očo* + *nedoločnik* značilnost Kreljevega jezika, razložljiva z narečno uveljavljenostjo. V okviru analize Dalmatinovega jezika opaža (1996: 260–261), da se sredstva za izražanje prihodnosti tudi pri njem še niso gramatikalizirala.

[10] Prim. opombo 5.

[11] Trubar je deležnik na *-t* le redko rabil, Dalmatin pa veliko pogosteje in bližje današnjemu stanju v knjižnem jeziku (Orožen 1996: 198).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

deležnikov in/ali deležij na *-č*, *-e*, *-(v)ši*, ki so pričakovano prehajali med prislove in pridevnike,[12] od 16. do konca 18. stoletja v osrednjem knjižnem jeziku pa povzemajo naslednje ugotovitve: 1. oblike na *-oč/-eč* so se uporabljale za izražanje istodobnosti, redke oblike na *-(v)ši* pa za izražanje preddobnosti. Pogostnostno so izstopale oblike na *-óč/-éč*,[13] pri katerih sta bila uveljavljena dva tipa izpeljave (iz kratkih in iz daljših oblik za 3. os. mn.[14] sedanjega časa: npr. *stoječ – prebivajoč*), vse druge (tudi na *-é/-áje*) pa so bile izrazito redko rabljene (Orožen 1996: 102–105; 2003: 68, 124–125; Jesenšek 1998: 281–284). Omenjana je bila tudi pri Dalmatinu opažena glasoslovna variantnost deležnika *-l*, ki jo je sprožala polglasniška okrepitev predpone *iz-* (npr. *issegnal*; Orožen 1996: 196, Merše 1995: 89).

1.4 Z velelnikom kot specializiranim izraznim sredstvom za velelni naklon se v posebni razpravi ukvarja Orzechowska (1986: 327–347),[15] vzporedne omembe pa so izpostavile tvorbeno variantnost, ki je posledica naslonitve na sedanjiško ali nedoločniško osnovo in delovanja analogij (Orožen 2003: 67–68), ter primerjalno opažene razlike glede izražanja velelnosti pri Trubarju in Dalmatinu (Merše 2001: 124–126).[16] Pogojnik je bil raziskan glede pomenskih uresničitev v različnih vrstah stavkov, predstavljene so bile sopomenske izrazne možnosti in opozorjeno na individualne razlike pri njegovi rabi (Merše 2002).

1.5 Preverjanje glagolskih paradigem je izpostavilo variantnost oblik za 1. os. ed. in 3. os. mn. sedanjega časa. Pri prvoosebnih oblikah si stojita nasproti arhaična Trubarjeva raba (npr. *verujo*, *hočo*, *prošo*) ter sodobnejše, z živo rabo usklajene oblike pri drugih piscih (npr. *verujem*, *hočem*, *prosim*), pri tretjeosebnih oblikah pa manj izrazito avtorsko razporejene krajše in daljše oblike (npr. *vide* in *vidijo*; *terpe*, *vmore*, *predo*, *oberno*, *reko – stopijo*, *perpelajo*, *prebivajo* itd.).[17] Njihova variantnost je deloma razložljiva s

[12] Na redke primere Kreljeve rabe pridevniških oblik namesto prislovnih opozarja Tomšič (1955: 58).

[13] Oblike so posebej pogoste pri Krelju in Juričiču. Pri prvem naj bi na njihov izbor vplivalo poznavanje hrvaške glagoljaške tradicije, ki se navezuje na starocerkvenoslovansko tradicijo, pri drugem pa hrvaško poreklo (Tomšič 1955: 58–59, Orožen 1996: 183 in Jesenšek 1998: 277). Oba pisca uporabljata tudi deležnike na *-ši*, kar ob preverjanju Oblakovega ukvarjanja z vprašanji deležniško-deležijskih skladov na *-ši* in *-vši* omenja Jesenšek (1998: 277).

[14] V sestavku so uporabljene ustaljene krajšave slovničnih oznak za osebe, sklone in števila.

[15] Avtorica raziskuje velelnik kot izrazno sredstvo zapovedi in prepovedi. Funkciji uresničujejo tri paradigme: dve popolni (nesestavljeni velelnik z ustreznimi oblikami za izražanje prepovedi ter zgradba, sestavljena iz osebne oblike glagola *imeti* in nedoločnika) in nepopolna (veleniške oblike z *naj*), ker je ni mogoče rabiti za drugo osebo vseh treh števil.

[16] Na razlike glede izražanja zapovedi in prepovedi pri Trubarju in Dalmatinu je na osnovi primerjave dekaloga opozorila že Orzechowska (1986: 332–334): Trubar je rabil nezložene oblike (npr. *Ne vbyai*), Dalmatin pa opisne (*Ti némaſh vbyati*). M. Orožen (1996: 198) pa v Dalmatinovem jeziku (primerjalno s Trubarjevim) v velelniku odkriva dosledno ohranjen odraz druge praslovanske palatalizacije (npr. *strezi*, *teci*).

[17] Prim. Orožen 1996: 149, 198; Neweklowsky 1984: 142; 1986: 309; 2006b: 48. Orožen (1996: 124) ugotavlja, da je Dalmatin dajal prednost »novim«, tj. daljšim oblikam tudi pri 3. os. mn. (*plačo – plačejo*). Neweklowsky (1986: 309; 2006: 48) poleg Trubarjevih arhaičnih oblik navaja tudi dvojnice tipa *prosse/prossyo*, *mogo/moreio*, *prydo/prydeio* itd., prav tako opažene v njegovih (zgodnejših) delih.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

pripadnostjo glagolski vrsti,[18] deloma pa z analogičnimi širitvami (Ramovš 1952: 137). Pri Krelju je opazna še narečno pogojena variantnost oblik za 2. in 3. os. dv. in mn. (npr. *vidista*, *vidiste*; Orožen 1996: 177), pri Juričiču gostota glasoslovno-oblikoslovnih hrvatizmov (npr. *bumo*, *budete*, *letajuč*, *svetoga* (Rigler 1968: 140, Orožen 2003: 104, Merše 1996: 95), pri Trubarju (in drugih piscih)[19] pa številne dvojnice glasoslovnega značaja[20] (pri Trubarju npr. *giati/diati*, *preganeti/preganati*, *pal/padel*, zapis predpon *na-*, *nad-*, *raz-*, *za-* v asimilirani in neasimilirani obliki (npr. *ſepuſti/ſapuſti*) itd.).

1.6 Večkrat je bilo opozorjeno tudi na trdno uveljavljenost dolgega nedoločnika.[21] Rezultat posebne raziskave, namenjene rabi namenilnika v Dalmatinovi *Bibliji* (Orzechowska 1978: 43–64), so ugotovitve, da gre v primerjavi z nedoločnikom za zelo redko rabljeno glagolsko obliko, ki se praviloma pojavlja ob pravih glagolih premikanja. Ker se v tem in v drugih položajih izmenjuje z nedoločnikom (npr. *je šel ovce strič – gre ovce striči*), ga avtorica opredeljuje kot fakultativno varianto nedoločnika. Značilnost tvorbe namenilnika je, da je praviloma izpričan kot oblika nedovršnih glagolov, značilnost rabe pa, da v DB 1584 njegov premi predmet vedno nastopa v tožilniku.[22]

1.7 Večina raziskav glagolskih kategorij hkrati sega na skladenjsko ravnino, saj je konkretno pomensko realizacijo posamezne oblike (npr. sedanjika, predpreteklika, trpnika, pogojnika ali velelnika) praviloma treba presojati v mejah povedi ali celo širše besedilne enote.[23]

2 Raziskovanje jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, ki je potekalo v zadnjih petdesetih letih, je z novimi preverbami utrdilo obstoječe poznavanje sklonljivih besednih vrst, hkrati pa ga tudi razširilo in obogatilo z rezultati problemsko ožje zamejenih raziskav, zlasti pa s poudarki in ugotovitvami, predstavljenimi v nadaljevanju.

2.1 Analiza gradiva, zbranega iz del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, je znova opozorila na oblikovno variantnost samostalniških sklonov, primerjava indi-

---

[18] M. Orožen (1996: 133–134; 2003: 68) poudarja, da v 3. os. mn. še prevladuje kratka oblika, pri novih iterativih in durativih pa se postopno uveljavljajo daljše oblike, Neweklowsky (2006b: 48) pa ob primerih iz TO 1564 ugotavlja, da imajo glagoli s pripono *-i-* v 3. os. mn. končnico *-e* (npr. *gouore*), glagoli s pripono *-e-* pa končnico *-o* (*prydo/prydeio*). Pregled paradigem glagola *živeti* je npr. v različnih delih za 3. os. mn. odkril naslednje oblike: *žive – živo – živeo/živejo – živijo* (Merše 2007: 156–157).

[19] Variantnost je v Trubarjevem jeziku največja, v Megiserjevem slovarju, ki svojsko zrcali potekajoče procese knjižnojezikovnega ustaljevanja in normiranja, pa se kaže v manjši meri (Merše 2006: 127).

[20] Omenjajo jih številne obravnave: npr. Rigler 1968: 92–97, 138, 143–145; 1977: zlasti 479–481; 2001: 144–148, 151–152; Logar 1996: 354–355; Orožen 1996: 121–124, 195–196; Neweklowsky 1995: 315; 2006b: 45 itd.).

[21] Rigler (1968: 54) domneva, da je moral biti znan Trubarjevemu govoru, sicer bi bilo v njegovih delih več kratkih oblik (npr. *ne more kai hudiga gouorit*). Sklepanje potrjuje tudi stanje pri Krelju (Rigler 1968: 138) in Dalmatinu (Orožen 1996: 198).

[22] Npr.: *od Arioha, viſhiga Krajleviga Rihtarja, kateri je vunkaj ſhàl morit te Modre v'Babeli* (DB 1584: II, 95b).

[23] Orzechowska (1978: 9) na primer posebej poudarja, da njene raziskave jezika Dalmatinove *Biblije* hkrati segajo na dve področji: skladenjsko in oblikoslovno.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

vidualnih rab pa odkrila večje število razlik, med katerimi so posebne omembe vredne naslednje:

– Številni skloni izkazujejo oblikovno variantnost, največ pa rodilnik (npr. *brata – synu – gospudi*), mestnik (npr. *na potu – na poti*, *na murji – v murju – v murjej*)[24] in orodnik (npr. z *duhum* in brezpredložna različica *duhum*) ednine, pa tudi imenovalnik (npr. *brati – bratje*, *gradi – graduve*, *valuvi – valuve*), rodilnik,[25] dajalnik, tožilnik in orodnik množine različnih spolov (Orožen 1996: 133, 149). Variantne sklonske končnice pri Trubarju še ne izkazujejo ustaljene razvrstitve, pri Krelju in Dalmatinu pa sta njihov izbor in razvrstitev bolj ustaljena (Orožen 1996: 133–134). K variantnosti je prispevalo ohranjanje arhaičnih oblik, raba narečno uveljavljenih končnic ter širjenje narečno in knjižno uveljavljenih oblik in vzorcev po poti analogij (zlasti sklonskih končnic *-u-* in *-i-* osnov moškega spola). Ista ugotovitev velja za spregatvena obrazila (Orožen 1996: 133). Pri vseh treh piscih je izbor ene ali druge sklonske različice neredko stilistično pogojen (Orožen 1996: 135–137, 194, 197).
– Več arhaičnih sklonskih oblik izkazuje Trubarjev jezik, bolj ustaljeno in sodobnejše oblikoslovje pa Kreljev in Dalmatinov,[26] čeprav je starejše sklonske oblike mogoče zaslediti tudi v njunih delih. Pri vseh treh piscih je npr. mogoče zaslediti zelo različne oblike imenovalnika množine, med katerimi so poleg arhaizmov tudi analogično razširjene, redke in netipične različice: npr. *gleshnuui*, *ozheti*, *Veitri*, *pollesa*, *Bafne* (Trubar); *Laffy*, *peruta* (Dalmatin); *pfi*, *volcie*, *Boguvi*, *zhloveki* (Krelj) (Orožen 2003: 63–67).[27] Pri Dalmatinu in Krelju se mestoma kaže večja približanost živi narečni rabi.[28]
– Rezultati sočasnih glasoslovnih procesov (npr. redukcije) se kažejo tudi v glasovni realizaciji nekaterih samostalniških sklonskih oblik, npr. pri Trubarju *tkalc*, *studenc*, *lonc*. Izpad polglasnika, ki je nastal ob zvočnikih, se je posplošil tudi v odvisnih sklonih (Orožen 1996: 189). Dalmatin se je v *Bibliji* redukciji zavestno izogibal, zato so različice tipa *studenc – studenec* redke (Orožen 1996: 192).
– Številne rabe predložnih sklonov so razložljive z vplivnostjo nemščine in z odvisnostjo od nemških prevodnih predlog. M. Orožen (1996: 243) npr. ugotavlja, da se je Dalmatin najtežje osvobajal nemške predloge prav glede predložno-sklonske rabe.

---

[24] Na pogosto pojavljanje končnice *-ej* je z navedbami številnih primerov (iz TC 1550) opozoril tudi Neweklowsky (1984: 143): *vpoſhtenei*, *vveſelei*; *na tim prauim blagei*, *vtim moryei*, *vtim erdezhu moryei*, *vtim meſſei*, *vnaſhim meſſei*, *vnaſhim ſerzei* – toda tudi *vſerzu* (3x) in *vſerzi* (3x) (Neweklowsky 1984: 143).

[25] Za Krelja je npr. značilna brezkončniška oblika rodilnika: *osam dan* (Orožen 1996: 177).

[26] Dalmatin se npr. izogiba Trubarjevim arhaizmom, kakršen je rodilnik samostalnikov moškega spola na *-i* (*Gospudi – Gospuda*) ali dajalnik na *-uvi*, ki pripada prvotnim ujevskim samostalnikom (npr. *synuvi – sinu*) itd. (Orožen 1996: 196–197).

[27] Variantnost je razpoznavna iz primerov, navedenih v razpravi, ki vključujejo različne samostalnike. Ugotavljati pa bi jo bilo mogoče tudi na osnovi izkazanih sklonskih oblik posameznih samostalnikov.

[28] Ožjenarečni jezikovni razvoj je po mnenju M. Orožen prisoten pri izbiri edninske rodilniške končnice moškega spola: *-u* : *-a* (*rodú – rodá*) (Orožen 1996: 197). Na razlike v izboru oblik za množinske sklone je pokazala tudi primerjava prekrivnih poglavij Kreljeve in Juričičeve izdaje postile. Zamenjave so potekale v naslednjih smereh: pri im. mn. npr. *mehi*, *Judi* (Krelj) > *mehuve*, *Judje* (Juričič), pri rod. mn. npr. *zelih* > *zel*, pri mest. mn. *v bukvih* > *v bukvah* (Merše 1998a: 226).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

– Kot posebnost Kreljevega jezika je večkrat omenjena tožilniška vezava namesto pričakovane rodilniške ob zanikanem povedku. Trubar in Dalmatin sta rodilnik nikalnosti pogosteje uporabljala, Kreljeve tožilnike pa je v teh primerih z rodilnikom nadomeščal tudi Juričič (Merše 1996: 102; 2000a: 218).[29]

2.1.1 Z vidika oblikujoče se knjižnojezikovne norme so bile ovrednotene tudi sklonske in spregatvene različice, izpričane z zgledi, navedenimi v obeh Megiserjevih slovarjih (Merše 2006b: 132–133), npr. *pres* ***soby***, *ker ſe arnoshi* ***hramo*** (oboje v MD 1592).

2.1.2 Neweklowsky je v daljšem nizu razprav (1984: 142–145; 1986: 308–313; 1995: 315; 2002: 244–248; 2006b: 46–48), namenjenih analizi Trubarjevega jezika, izpričanega v zgodnejših delih (od leta 1550 do 1567) s pomočjo konkordanc, ki so bile vir zanesljivih frekvenčnih podatkov, in na osnovi primerjave rezultatov nazorno predstavil razvojne tendence Trubarjeve glasoslovno-oblikoslovne variantnosti do leta 1567.[30] Že leta 1984 je opozoril na dvojnice, ki jih je povzročil predložno sprožen pomik akcenta za zlog proti začetku besede: npr. *Bug – Boga – od Buga* (Neweklowsky 1984: 143). Sestavni del prikazov jezikovnega stanja in razvoja so poleg opozoril na arhaične oblike in pogostnostno rangiranih členov parov in nizov različic (npr. *synuui* in *ſynu* za dajalnik ednine (npr. Neweklowsky 1986: 308 in drugje)) tudi kolikor mogoče popolne paradigme pogosteje uporabljanih samostalnikov[31] ter drugje pogrešane rekonstrukcije akcentskih tipov (npr. Neweklowsky 1984: 144–145; 1986: 309–313; 2002: 245–248; 2006b: 46–48).

2.1.3 Besednovrstno-slovnični popis besedja, uporabljenega v slovenskih biblijskih prevodih 16. stoletja, kaže na obstoj iztočničnih dvojnic tipa *britov – britva*,[32] *cerkov – cerkva* itd., ki so praktično težko razmejljive, saj se sklanjajo po istem vzorcu, kar povzroča obsežno sklonsko prekrivnost (Merše 2004: 9–10). Številni primeri kažejo, da je za neoporečno rekonstrukcijo sklanjatvenega vzorca potrebno natančno poznavanje jezikovne realnosti, saj bi npr. na osnovi katere koli odvisnosklonske oblike, ki ni enaka imenovalniku (npr. edninske rodilniške *očeta*, *faraona* ali *narda*; orodniške *z enim efom*) težko sklepali na imenovalnike, kot so npr. *oča*, *farao*, *nardus*, *efa* (Merše 2004: 11–12). Model *nardus – narda* izstopa kot eden najbolj uveljavljenih pri skla-

[29] Npr. *ne bodo ta sdravi ûk tèrpeli* (KPo 1567: XXXIIIIb) – *ne budo tiga sdrauiga nauka terpeli* (JPo 1578: I,22a).

[30] Neweklowsky navaja različne tipe variant: *vnaſhim ferzei – vferzu – vferzi* (mestnik ednine; 1984: 143); *Bug – Boga/od Buga* (nepredložna in predložna različica rodilnika; 1984: 143); *hudizhe/hudizha* (delno asimilirana in neasimilirana različica rodilnika ednine m. sp.; 2002: 245); *besedom*, *shenom* (različica dajalnika množine nastaja z labializacijo a-ja); *Eue/Eui* (-*i* za *v*-jem, zapisanim z *u*, v dajalniku ednine prehaja v *e*; o obojem v 1986: 308). Pri rodilniški obliki *od tiga Odreshitua* je navedena predvidena iztočnica *odrešitev* (Neweklowsky 2006b: 48). Preglednost, ki jo omogočajo popolni izpisi vseh protestantskih del 16. stoletja, pa kaže na pripadnost pogosto rabljenemu samostalniku srednjega spola *odrešitvo* (pisno *odreshitvu*).

[31] Npr. za samostalnike *bog*, *srce*, *reč* itd. (Neweklowsky 2006b: 46–48).

[32] Podrobneje o besedotvorni in hkrati pregibanjski variantnosti izglagolskih samostalnikov ženskega spola na -*tev*/-*tva* (npr. *molitou/molitva*) prim. Orzechowska 1996: 317–319.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

njanju iz latinščine ali preko latinščine prevzetih občno- in lastnoimenskih poimenovanj (Merše 1990: 177;[33] 2004: 12). Pot podomačevanja tovrstnih poimenovanj je bila dvostopenjska: 1. *katehizmus katehizma*; 2. kmalu se je skrajšana besedna oblika preselila v imenovalnik: *katehizem* (Novak 2007: 87).

2.1.4 Na več mestih so bili omenjeni tudi dvospolni samostalniki obeh tipov: s prekrivno in neprekrivno edninsko imenovalniško obliko (1. *pot* m in *pot* ž ali *polt* m in *polt* ž; 2. *man* in *mana*[34]) (Premk 1995: 195; tudi Orzechowska 1996: 321).

2.1.5 Pisno zrcaljenje prilikovanjskih premen nezvočnikov, ki nastajajo govorno pri pregibanju, je predstavljeno v Merše – Jakopin – Novak 1992: 329. Ugotavljanje obsežnosti pojava je pripeljalo do ugotovitve, da je »/U/zaveščenost paradigem /.../ preprečevala večji vpliv izgovora na zapis soglasniških sklopov, nastalih s pregibanjem: *ſhibak – ſhibka*«.

2.1.6 Veliko podatkov o akcentuiranosti posameznih besed, pripadnosti akcentskemu tipu in pojasnil akcentskih premikov je mogoče zaslediti v Riglerjevi monografiji *Začetki slovenskega knjižnega jezika*, 1968. Navedeni so predvsem v okviru predstavitev odrazov za jat (ě) in *ō*.[35] Na osnovi konkordanc za posamezna Trubarjeva dela iz obdobja 1550–1567 so bili izdelani sklanjatveni in spregatveni vzorci, dopolnjeni z določljivimi naglasnimi podatki.[36] Toporišič (1984: 206) na osnovi podatkov, navedenih v Bohoričevi slovnici,[37] dokazuje obstoj vseh še danes uporabljanih naglasnih tipov. Predvsem na podatke, ki jih izkazuje Dalmatinova *Biblija* (1584), hkrati pa na dosežke ruske akcentologije, se opira poskus opisa akcentskega sistema slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. Prispevala ga je ruska jezikoslovka Zamjatina 1992. Njen cilj je bil poleg prikaza akcentskega sistema Dalmatinove *Biblije*, ki predstavlja izhodišče razvojne predstavitve, segajoče do današnjih dni, prispevati tudi primerjalno-zgodovinsko interpretacijo ugotovljenih dejstev (Zamjatina 1992: 2–3).[38]

---

[33] Med razvojne spremembe, zaznavne znotraj Trubarjevega jezika, odkrite pa s primerjavo izdaj novozaveznih prevodov, spada tudi postopno uveljavljanje omenjenega sklanjatvenega vzorca. Nanj kaže tudi naslednja zamenjava: ***Abia*** *ie rodyl* ***Afafa*** (TT 1557) > ***Abias*** *ie rodyl* ***Afa*** (TT 1581–82) (Merše 1990: 177).

[34] Razlago za rabo v obeh spolih naj bi pri paru *man* in *mana* ponujala že dvospolnost v hebrejščini (Premk 1995: 195). Omenjeno je tudi njuno pogostnostno razmerje (*man* se pojavlja pogosteje kot *mana*), ki velja le za DB 1584, v celoti pa je bila *mana* bolj razširjena.

[35] Akcentski tipi so še jasneje predstavljeni v Müllerjevi (2001: 129–162) številčni ponazoritvi Riglerjeve teze o začetkih slovenskega knjižnega jezika. Pri številčni predstavitvi odrazov za *ō* so npr. ločeno obravnavani primeri: a) z naglasom na istem zlogu osnove (npr. *bridkost*), b) z naglasom na različnih zlogih osnove (npr. *mladost*), c) z izkazanim naglasnim premikom zaradi predloga/predpone (npr. pri *blago*) in č) mešana skupina (npr. *rod*, v množini *rodovi*, *rodove*) (Müller 2001: 132–135).

[36] Prim. razdelek 2.1.2.

[37] Upošteval je predvsem zapisana naglasna znamenja, odraze jata in etimološkega *o*-ja.

[38] Tudi Zamjatina (1992: 5–6) našteva fonetične in grafične lastnosti, ki olajšujejo prepoznavanje naglasnega mesta in vrste naglasa, ker so povezane z obojim. Mednje spadajo: 1. odrazi za jat v dolgem zlogu, 2. odrazi za **ō*: pod dolgim padajočim (*bug*, *dobruta*) in dolgim rastočim naglasom (*kulla*), 3. odrazi za jat v kratkem zlogu in drugi znaki redukcije, 4. odraz za izglasni nenaglašeni *o* (npr. *inu*, *mléku*). Med razločevalne pisne posebnosti pa spadajo: črka *y*, ki lahko označuje glas *i* ali *j*, in naglasna znamenja, ki označujejo bodisi naglasno mesto, jat ali polglasnik.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

2.2 Veliko pozornosti je bilo namenjene tudi rabi dvojine. Ugotovitev, da je bila dvojina v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja še živa kategorija, je bila v večjem številu razprav dopolnjena s številnimi podrobnostmi, zlasti pa z omembami primerov in položajev, kjer se je ohranjala in kjer jo je nadomeščala množina. Izgubljala se je dvojina ženskega in delno srednjega spola, pa tudi orodnik dvojine moškega spola (o tem Orožen 1996: 197–198).[39] Derganc (1993: 209–218) je rabo dvojine raziskovala na osnovi primerjave stanja v slovenščini in ruščini. Opozorila je predvsem na tri (vzporedno odkrite) pojave: na zgodnje izginjanje proste dvojine[40] (*pred noge*, *dvojčiči*, *starši*),[41] dvojine osebnih zaimkov prve in druge osebe[42] in na zgodnjo pluralizacijo *a*-jevskih samostalnikov ženskega spola.[43] Za vse tri pojave je našla potrditve že v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja.[44] Prispevala je tudi predstavitev Bohoričevega razumevanja in prikaza dvojine. Značilno zanj je dosledno ločevanje spola pri dvojinskih glagolskih končnicah (pri moškem in srednjem spolu *-a*, pri ženskem *-e*; npr. *Mi ſekava -ve -va* (BH 1584: 108)), za kar naj bi dobil pobudo v narečjih in v besedilih (Derganc 1986: 320–321).[45]

2.3 Tudi pri pridevniški sklanjatvi izstopajo arhaične sklonske oblike v Trubarjevem jeziku (Rigler 1968: 11).[46] Neweklowsky navaja redke kratke oblike pridevnika iz TC 1550 (1984: 142; 1986: 308) in iz TC 1555 (2002: 244), na osnovi preverjanja v kasnejših delih pa ugotavlja, da je njihovo število še upadlo (2006: 46): npr. *vtim ſlouenſki ieſiki ſe praui*, *Vtim erdezhu moryei; ta skriuen zhlouik*. Variantnost paradigme v Trubarjevem jeziku je ponazorjena s sklonskimi oblikami zaimkov *ta ta to* (npr. v mestniku ednine za ženski spol: *tei/ti/te* (Neweklowsky 1986: 313)). Avtor predvideva pripadnost vzorca mešanemu naglasnemu tipu. Ob prevzetih pridevnikih (npr. *epikuriš*, *farlih*), uporabljenih v postilah 16. stoletja, je opozorjeno na nepregibnost, ki ni nujno

[39] Orožen (1996: 197–198) navaja, da je začetek procesa razviden iz DB 1584. Rabo dvojine v DB 1584, prevodno oprti na Lutrovo *Biblijo*, izpostavlja tudi kot jezikovnorazločevalni element, saj je nemščina ne pozna, kar bi tudi pri drugih piscih občasno lahko vplivalo na njeno nadomeščanje z množino (Orožen 1996: 242). Prim. tudi Derganc 1986, 1993, 1996, 2006.

[40] Po Beliću je prosta dvojina tista, ki se uporablja pri samostalnikih, ki označujejo parne organe: roke, oči, ušesa, vezana pa tista, ki nastopa v povezavi s številnikom *dva* (o tem Derganc 1993: 210).

[41] Derganc (1993: 211) ugotavlja, da je posebno trdoživost izkazoval orodnik dvojine, pridevnik pa se je ob dvojinski obliki včasih pojavljal v dvojini, včasih v množini: npr. *s'videzhimi ozhima – pred Boshjima ozhima*.

[42] Namesto starega imenovalnika dvojinskega zaimka za ti dve osebi sta se že v 16. stoletju uveljavila zaimka *mi* in *vi*: npr. *my hozheva*, *vy nevefta* (prim. geslo *mi naju* v *Poskusnem snopiču Slovarja jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja*, Ljubljana, 2001, 85–86). Dvojina je bolje ohranjena v tretji osebi kot v prvi in drugi (Derganc 1993: 213). Velikega pomena za ohranjanje dela dvojinskih konstrukcij pa je bil v 16. stoletju pojav novega imenovalnika dvojinskih osebnih zaimkov, ki je nastal iz besedne zveze *mi dva*, *vi dva*. Taki obliki sledi glagol v dvojini (o tem Derganc 1996: 13).

[43] Npr. *so bile dvej dejkli* (Derganc 1993: 213).

[44] Prim. tudi Derganc 1996: 11–13 in 2006: 65–67.

[45] Bohoričev prikaz dvojine so v obravnave oblikoslovnega dela slovnice vključevali tudi drugi raziskovalci: npr. Kolarič 1971: 63–66, Toporišič 1987b: 300, z vidika ugotavljanja odvisnosti od tedanjih evropskih slovnic tudi Ahačič 2007: 125–126, 144.

[46] Rigler navaja več primerov nominalne fleksije pridevnika in pripominja, da je kategorija pred izumrtjem in da ne gre več samo za rabo nedoločne oblike.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

vplivana s prevodno predlogo (Merše 2007: 208). Raziskovalci nadalje ugotavljajo, da je bilo v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja v polnem razmahu pridevniško (in prislovno) stopnjevanje s priponskimi obrazili in predponskim *nar/ner* oz. *naj* pri Krelju (sintetično), obstajalo pa je tudi opisno (analitično), uresničeno z *bolj* in drugimi leksikalnimi sredstvi, npr. *več* (Orzechowska 1978: 68–90;[47] Orožen 2003: 66–67; Premk 2000).[48] Na možnost stopnjevanja pridevniškega pomena s pomočjo prislovov (*bojl*, *uezh*, *viſſoku*, *mozhnu*, *cilu* ter s *pre-* + osnovnik) je opozorjeno že v Bohoričevi slovnici (BH 1584: 41–43). Omenjajo jo številni raziskovalci (Kolarič 1971: 44; Orzechowska 1978: 68–69; Toporišič 1984: 196; Ahačič 2007: 120–121).[49] Opozorjeno je bilo tudi na razlike, ki med pisci nastajajo zaradi (ne)razločevanja spola pri primerniških in presežniških oblikah.[50] Mestoma omenjana glasoslovna variantnost posameznih pridevniških oblik je praviloma pogostnostno ovrednotena in vzročno pojasnjena.[51]

2.4 V zvezi s tvorjenkami v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja je bilo večkrat opozorjeno na tvorbeno produktivnost konverznosti oz. sprevračanja (npr. Novak 1986: 392; Vidovič Muha 1986: 357; Merše 1990: 177; Legan Ravnikar 2003: 576; 2007a: 257–258; 2007b).[52] Najcelovitejši prikaz besedotvornega postopka in tvorjenk, ki so glede na tipološke lastnosti uvrščene v več skupin, je prispevala A. Legan Ravnikar (2007b).[53]

2.4.1 Raziskave ubesedovalnih navad slovenskih protestantskih piscev v različnih obdobjih in v različnih tipih besedil so opozorile tudi na spreminjanje načina izražanja svojine: namesto rodilnika svojine so se začeli uporabljati svojilni pridevniki (npr. *vte kraie Magdala* (TE 1555) > *ute Magdalauske kraie* (TT 1581) (Merše 1990: 177)).

[47] Orzechowska (1978: 86) meni, da je bilo izhodišče za opisno stopnjevanje pridevnikov in prislovov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja opisno stopnjevanje glagolov, uresničeno z *bolje/bolj* in *več*. Tvorbo presežnikov z *nar/ner* obravnava med analitičnimi strukturami, ki jih preverja glede na pogostost in stilističnost rabe.

[48] F. Premk v Trubarjevih in Dalmatinovih svetopisemskih prevodih odkriva več posebnih načinov izražanja primerniške in presežniške mere (npr. stopnjevanje s pomočjo odnosnice, s kopičenjem sopomenskih pridevnikov, izražanje presežnosti s pomočjo osnovnikov in primernikov, s predlogom *čez*, elativno stopnjevanje itd.). Preverja in hkrati utemeljuje jih primerjalno s hebrejskim izvirnikom in z drugimi prevodi.

[49] Ahačič (2007: 120–121) navaja, da je Bohorič tudi pri stopnjevanju pridevnika sledil latinskemu modelu, zato je najprej določil redno, zatem pa še opisno in neredno stopnjevanje. Strukture s prislovi spadajo k opisnemu stopnjevanju.

[50] Orožen (2003: 67) omenja, da sta Krelj in Dalmatin za razliko od Trubarja pri primernikih in presežnikih razlikovala sklonske oblike tudi za ženski in srednji spol, čeprav Bohorič v slovnici navaja moško obliko za vse tri spole in števila. Merše (1998a: 227) ugotavlja, da se Juričičeva izdaja postile od Kreljeve razlikuje tudi po njegovih nadomestitvah spolno nedoločljivega pridevniškega primernika ali presežnika iz KPo 1567 s spolno razvidnimi oblikami: npr. *nai potrebniſhi beſede* > *te naipotrebneishe beſſede*.

[51] Imenovalniške dvojnice pridevnikov moškega spola tipa *-en* : *-án* so posledica analogično povzročenega vpliva premičnega naglasa (Orožen 1996: 194), dvojnice tipa *dolgiga/naziga* pa so posledica nedoslednega upoštevanja palatalizacije mehkonebnikov v Dalmatinovem jeziku (Orožen 1996: 198).

[52] Npr. *bolni*, *hudi*, *hudobni*, *očiščeni*, *ubogi*, *verni*; *boljši*, *manjši* itd.

[53] Veliko število tovrstnih tvorjenk v knjižnem jeziku 16. stoletja je vplivalo tudi na Pregljevo izbiro pri oblikovanju historizacijskega modela jezika, v katerem je napisan roman *Bogovec Jernej* (Merše 1999: 289–290).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

Ukinjanje svojilnega rodilnika, ki je povezano z uveljavljanjem svojilnih zaimkov (npr. *nega materi* > *njegovi materi*), je opazno tudi v Kreljevem jeziku (Orožen 1996: 179).

2.5 Med značilnosti slovenskega knjižnega jezika v 16. stoletju nedvomno spada pogosta raba določnega in nedoločnega člena, ki v številnih primerih skladenjskega kalkiranja po nemščini sega preko realnih potreb slovenskega jezika. Toporišič (1987: 10) (določni) člen obravnava med nemčizmi.[54] Obe obliki člena sta funkcionalni ob tvorbeno prepoznavnih ali neoznačenih konverznih oblikah (npr. *en moder – ta modri*).[55] Njuna pogostnost in razvrstitev se spreminjata od pisca do pisca. Kaže se odvisnost od skladenjskega položaja in izvirnosti del.[56] Dalmatin se je rabi določnega člena pod vplivom govorjenega jezika izogibal, še redkeje pa ga je pred samostalnikom in pred določnim pridevnikom mogoče srečati pri Krelju (Orožen 1996: 241–242, 2003: 32–33).

2.6 Kot opazna značilnost knjižnega jezika 16. stoletja je bilo posebej omenjeno število oziralnih zaimkov, ki sistemsko spremljajo skorajda vse vrste zaimkov (npr. *kakov – kakover*, *kaj – kar* itd.) (Merše 2004: 19). V primerjavi z današnjo knjižnojezikovno normo izstopajo tudi primeri leksikalizacije zaimenskih sklanjatvenih oblik (npr. *čiga*) ter zaimenski in prislovni kalki tipa *kjeeden*, *kjekdo*, *kjekaj*; *kjekdaj*, ki so bili zaradi ločenega pisanja sestavin in njihovega podrejanja besednorednim pravilom slovenskega jezika težko prepoznavni (prim. Merše 2004: 19–24).

2.7 Več različno zasnovanih obravnav je izpopolnilo vedenje o prislovih, predložnih zvezah in vezniškem sistemu, uporabljenem v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja.

2.7.1 Ob prislovih, ki so tvorbeno raznorodna besedna vrsta, je bilo posebej opozorjeno na dve plasti: na plast izpridevniških prislovov, tvorjenih z obrazilom *-o/-e*, in na plast izpredložnozveznih prislov, za katere so značilne tipične glasoslovne spremembe in izravnave; med njimi je veliko kalkov (Novak 1986: 400; Orožen 2003: 136–143). Na variantnost, ki je pogosto bolj ali manj razmejena z individualno rabo, je pokazala

[54] Toporišič (1987: 10) ugotavlja, da se določni člen večinoma rabi ob pridevniški besedi (*ta vezhni leben*), redkejši pa je ob golem samostalniku (*ta zhlouik*). Gostoto rabe dovršnega in nedovršnega člena v Trubarjevih delih tudi Kolarič (1961/62: 42–43) pripisuje nemškemu vplivu.

[55] Par je na osnovi pojavitev v izbranem (manjšem) besedilnem vzorcu iz DB 1584 kot tipičen navedla J. Narat (1991: 65) in izpeljala pravilo, da naj bi bila oblika posamostaljenega pridevnika pri Dalmatinu odvisna od člena. Primeri kot *en pregrešni*, *en hudobni* naj bi bili sistemsko nedosledni. Širše preverjanje je pokazalo na neustaljenost povezave nedoločnega člena s konverzno obliko brez razpoznavnega obrazila *-i*. Legan Ravnikar ugotavlja, da se nedoločni člen razvršča tudi ob določni obliki, določni člen pa (redkeje) ob nedoločni (npr. *en bogat/en leni*, *en vbogi*, *ta manjši*; Legan Ravnikar 2007b: 109, 121–123). O tem tudi Neweklowsky (2006b: 46), ki opozarja na pogostejše pojavljanje določne oblike moškega spola v TC 1550 (npr. *Ta prauizhin bodi is suye Vere shiu*), hkrati pa na kratke oblike pridevnika tipa *ta velik tadel* (1986: 308).

[56] Orožen (2003: 33) ugotavlja, da se je člen ob samostalniku začel izgubljati že v prevodno neodvisnih uvodih protestantov, obstojnost pa npr. kaže ob rodilniku svojilnosti, ob določnem pridevniku, primerniku, presežniku, posamostaljenem pridevniku itd.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

primerjava Trubarjevega in Dalmatinovega jezika. Trubarjeva in Dalmatinova raba oblikujeta naslednje značilne pare: *vkupe – vkup*, *spet – zupet*, *undukaj – ondi*, *sod – letod*, *potehmal – potle*, *iznotra – notri*, *vunkaj – vun*, *gdi – kjer*, *ništer – nič*, *tukaj – tu* itd. (Orožen 1996: 141).

2.7.2 Povedkovniki so bili omenjani kot neredko težko prepoznavna besedna vrsta, saj je občasno prav meja med prislovi, členki in povedkovniki zelo zabrisana (Merše 2004: 26).

2.7.3 Temeljne izrazne in pomenske razvojne spremembe v rabi predložnih zvez od 16. stoletja, ki je bilo hkrati prva preverjana faza v razvoju slovenskega knjižnega jezika, do 19. stoletja je na osnovi primerjave biblijskih prevodov iz različnih obdobij raziskala I. Orel (prim. Orel 1994/95: 172–175 ter 2006: 194–203) in s tem dopolnila razvojni prikaz predložnih zvez M. Orožen (2003: 71–85).[57] Analiza tvorbenih sestavin predložnih zvez, uporabljanih od 16. do konca 19. stoletja, je odkrila 16 pravih predlogov (*brez*, *do*, iz, *k/h*, *med*, *na*, *nad*, *ob*, *od*, *po*, *pod*, *pred*, *pri*, *v*,[58] *z/s*, *za*), s funkcijskega vidika samo predložne rabe pa še 18 (npr. *med*, *zavoljo*/*zaradi*, *zastran* itd.). Število nepravih predlogov je naraščalo od Trubarja dalje. Za 16. stoletje je značilna pestra pisna, glasoslovna in položajska različnost s številnimi morfemskimi variantami.

2.7.4 Vezniki. Prikaz temeljne sheme priredij in podredij, uporabljenih v predgovoru DB 1584, je vključeval tudi značilne veznike in vezniške izraze ter predstavitev njihove pogostnostne razvrstitve (Novak 1983/84). Vzporedni rezultat prikaza rabe pogojnika, ki je terjal preverjanje v različnih stavčnih tipih, so tudi ugotovitve o veznikih in vezniških zvezah (npr. *de/kadar/aku – taku*), ki uvajajo odvisnike ali povezujejo dele zloženih stavkov (Merše 2002). Več razprav je bilo posvečenih samo veznikom: bodisi določeni skupini (vzročne veznike je v primerjavi s sodobnim stanjem obravnaval Keber (1986: 112–115); podredne veznike, ki jih je izkazoval konkordančni izpis TT 1560, je analiziral Neweklowsky (1989: 109–119), ki je hkrati preveril tudi usklajenost njihove rabe z Lutrovim prevodom pisem)[59] ali vsem veznikom, uporabljenim v večjem številu del iz daljšega obdobja (Neweklowsky 2006a), ki so omogočali ugotavljanje individualnih značilnosti njihove rabe.[60] V *Poskusnem snopiču Slovarja*

[57] Raba predložnih zvez je razvojno predstavljena z vidika uresničevanih pomenskih funkcij. Stanje v 16. stoletju je osvetljeno z bogatim dokaznim gradivom, zbranim po kriteriju razločevalnosti glede na sodobno knjižno normo. Največ razlik se je pokazalo pri rodilniku, dajalniku in tožilniku, za mestnik in orodnik pa je bila ugotovljena variantnost in kalkiranost (Orožen 2003: 76–85).

[58] Obravnava zapisov predpon *u-* in *v-* v vseh delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja (upoštevane so bile vse pisave in posebni položaji) je prispevala spoznanje o zelo širokem obsegu rabe predpone *v-*, omogočila pa tudi novo določitev njunega medsebojnega razmerja (Novak 2006). Na osnovi ugotovljenega je mogoče sklepati tudi na zapletenost pisno prezrcaljenega razmerja med predlogom *v* in njegovo pozicijsko varianto *u*. Napovedan je poseben sestavek, namenjen obravnavi njune problematike (Novak 2006: 139).

[59] Primerjava je odkrila več tipov Trubarjevih odmikov od Lutrovega prevoda in pokazala na Trubarjevo samostojnost pri rabi veznikov (Neweklowsky 1989: 117–118).

[60] Neweklowsky (2006: 65) med viri navaja 15 del: devet Trubarjevih iz obdobja 1550–1567, tri Dalmatinova (tudi DB 1584), Kreljevo *Otročjo biblijo*, Bohoričevo slovnico ter Megiserjev štirijezični slovar iz leta 1592.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja je bil skladno z izkazano rabo poleg medbesednega in medstavčnega upoštevan tudi medpovedni položaj veznikov (prim. Merše – Novak – Premk 2001: 27, Merše 2004: 26–27).

3 Z različnih vidikov in s postopnim uzaveščanjem novih podrobnosti o posameznih besednih vrstah je bil v več komentiranih prikazih (zlasti Kolarič,[61] Toporišič 1984 in 1987b,[62] Orožen 2003: 382–390, Ahačič 2007) temeljito predstavljen tudi oblikoslovni del Bohoričeve slovnice.[63] Večina razprav obravnava v slovnici predstavljeno oblikoslovje z vidika današnjega jezikoslovja. Izjema je Ahačičeva obravnava, ki se tudi predstavitve oblikoslovnega dela prve slovenske slovnice loteva predvsem s hotenjem, ugotoviti sočasne slovnične zglede in stopnjo Bohoričevega upoštevanja le-teh.[64]

3.1 Posebne pozornosti je bil deležen tudi oblikoslovni del Megiserjevega štirijezičnega (nemško-latinsko-slovensko-italijanskega) slovarja iz leta 1592, v katerem so (štirijezično) našteti vzorci sklanjatev in spregatev treh skupin pregibnih besed: imen (skupaj s členi), zaimkov in glagolov. V obravnavi (Ahačič 2007: 215–223), ki je namenjena ugotavljanju vzgibov za Megiserjevo vključitev slovničnega dela ter virov zanj, je bila preverjena tudi ujemalnost z Bohoričevo slovnico. Slovarskemu delu dodani pregibanjski vzorci slovenskega jezika 16. stoletja so predstavljeni kot »mala slovnica«.

4 Za večino oblikoslovnih orisov so značilni primerjalni pristopi. V primerjave so vključena bodisi različna dela istega avtorja (pogosto le različne izdaje istega dela) ali dela različnih avtorjev. Oba pristopa omogočata ugotavljanje razvojne razlikovalnosti.[65] Nekatere so bile opravljene z vidika odvisnosti od narečne pripadnosti avtorja, druge z vidika vplivnosti tujejezičnih prevodnih predlog itd.

4.1 Sistemsko sredinski položaj oblikoslovja omogoča tesnejšo povezanost s sosednjimi ravninami, posledično pa tudi »zajetje« in vzporedno obravnavo oblikoslovnih pojavov ter potez pregibnih besed v razpravah glasoslovnega, besedotvornega, skladenjskega ali širšega, besedjeslovnega značaja. V okviru obravnave skladenjskega značaja

[61] Ena izmed značilnosti Kolaričevega prikaza oblikoslovnega dela Bohoričeve slovnice je tudi preverjanje obstojnosti kategorij po poti primerjanja s stanjem v narečju, ki se govori v okolici Bohoričevega rojstnega kraja oz. v vaseh, kjer je priimek Bohorič še živ (govor vasi oz. zaselka Lošce).

[62] V Toporišič 1984 je predmet obravnave le oblikoslovje, ne pa tudi besedotvorje in besedoslovje, v Toporišič 1987b pa je prikaz oblikoslovja del celovitejše predstavitve.

[63] Toporišičeva in Ahačičeva obravnava vključujeta tudi preglede dotedanjih obravnav.

[64] Avtor ugotavlja, da prav poglavje o etimologiji, ki vključuje tudi oblikoslovje, kaže v primerjavi z najbolj vplivnimi sočasnimi slovnicami (zlasti z dvema skupinama izdaj slovnice Filipa Melanchthona) veliko samostojnosti (Ahačič 2007: 359–360).

[65] Na nekaj značilnosti Trubarjevega in Dalmatinovega oblikoslovja je bilo npr. pokazano pri primerjanju z jezikom prvega katoliškega prevoda svetega pisma, ki je znan kot Japljev prevod (npr. Orožen 1996: 254). Na redke primere Dalmatinovih oblikoslovnih arhaizmov so opozorile prav njihove nadomestitve s sodobnejšimi oblikami v Japljevem prevodu (npr. *sinu* (rodilniška in tožilniška oblika) > *sina*).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

so bile npr. predstavljene pomenske vloge dajalnika (Pogorelec 1968: 148–149).[66] V območje t. i. oblikoslovne skladnje spada prikaz navezovalne rabe rodilnika v Dalmatinovi *Bibliji* (Orzechowska 1978: 23–41) ter glagolskih in zaimenskih klitik (Orzechowska 1978: 11–21). V okviru glasoslovnih obravnav so bile omenjene številne sklonske različice (npr. *obljubom/obljubam*) itd.

5 Kakovost spoznanj o oblikoslovju kaže veliko odvisnost od obsega upoštevanega gradiva. Trdnost jim v veliki meri zagotavljata uporaba popolnega gradiva, pa tudi vse bolj izpopolnjen analitičen postopek, kakršen se npr. oblikuje pri snovanju in pripravi temeljnih slovarskih del (mišljen je slovar jezika slovenskih protestantskih piscev, za katerega še tečejo pripravljalna dela, ter besednovrstno-slovnični popis besedja, uporabljenega v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, ki je v intenzivni pripravi).

5.1 Intenzivno razmišljanje o besednih vrstah v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja, o njihovem bistvu in razmejenosti, zlasti pa o problematiki konverznosti ter težje prepoznavnosti in zato težje določljivosti besednovrstne pripadnosti posameznih leksikalnih enot je spremljalo pripravo besednovrstno-slovničnega popisa besedja del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. Vzorčni prikaz tovrstne problematike prinaša razprava Merše 2004. Rezultati številnih namensko in vzporedno opravljenih analiz so vgrajeni v slovarsko jedrnate besednovrstne in slovnične oznake iztočnic. Na obseg pregibnosti je pri pregibnih besednih vrstah pokazano le posredno: z označenostjo nesklonljivosti oz. nepregibnosti pričakovano pregibnih iztočnic.[67] Zaradi prezahtevne izvedbe analize obsežnega gradiva pregibne iztočnice niso opremljene s podatki o načinu oz. načinih pregibanja (pri glagolu *skakati* npr. manjka podatek, da se lahko pregiba bodisi po vzorcu *-am* ali *-em*: *skakam* ali *skačem*,[68] pri samostalniku *rod* ni opozorjeno, da se večinoma sklanja po mešanem naglasnem tipu in da izkazuje dve obliki rodilnika (*rodá/rodu*) in variantnost drugih sklonov itd.). Za pridobitev zanesljivih podatkov bi bilo pri številnih iztočnicah, ki izkazujejo variantnost paradigme, treba pregledati vse izpise. Teh je pri pogosteje rabljenih besedah zaradi popolnega izpisa lahko tudi več tisoč. Prikaz vseh oblikoslovnih značilnosti besed, prepoznavnih iz izpisov (pregibanjski vzorci z glasoslovnimi različicami oblik, rekonstrukcija naglasa), pa predvideva slovarska zamisel, predstavljena v poskusnem snopiču, ki je izšel leta 2001.

---

[66] Avtorica ugotavlja, da je bilo že pri Trubarju zelo pogosto izražanje relacij s pomočjo dativa. Ob zvezah, ki so postale del tradicije, je opozorjeno tudi na zveze, ki jih je povzročil vpliv nemškega jezika (Pogorelec 1968: 148).

[67] Delni rezultat priprave besednovrstno-slovničnega popisa besedja del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja prinaša Wortschatz der slowenischen Bibelübersetzungen des 16. Jahrhunderts, V: KRAŠOVEC, Jože (ur.), MERŠE, Majda (ur.), ROTHE, Hans (ur.). *Matthäus-Evangelium (1555). Paulus, Römerbrief (1560). Paulus-Briefe (1561, 1567). Psalter (1566). Neues Testament (1581–1582). Pentateuch (1578). Proverbia (1580)*, (Biblia Slavica, Ser. 4, Südslavische Bibeln, Bd. 3). Paderborn [etc.]: F. Schöningh, 2006, Bd. 3,2: Kommentare, str. [99]–325.

[68] Npr. *nyh otroci od veſſelja* ***ſkazheo*** (DB 1584: I,262a) – *Pole, on gre inu* ***ſkaka*** *po Gorrah, inu poſkakuje po Hribih* (DB 1584: I,332b).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

5.2 Besednovrstno-slovnični popis besedja, uporabljenega v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih, je pokazal, da 64 iztočnic stalno ali občasno izkazuje nepregibnost glede na spol, število in sklon, 65 pa nesklonljivost. Z analizo primerov je bila odkrita tipološka sestava obeh skupin, z natančnejšim pregledom posameznih tipov pa tudi nekaj novih podrobnosti o slovenskem knjižnem jeziku v začetnem razvojnem obdobju.

5.2.1 Največjo skupino občasno nesklonljivih iztočnic sestavljajo glavni števniki, ki sicer pri obeh piscih izpričano nesklonljivost lahko izkazujejo tudi v posamostaljeni rabi: npr. *eden*, *pet*, *šest*, *sedem*, *osem*, *devet*, *deset*, *enajst*, *dvanajst*, *petnajst*, *trideseti*, *petdeset*, *sedemdeset*, *devetdeset*, *sto*, *tristo*, *štiristo*, *šeststo*, *osemsto*, *tisoč* in *tavžent* – v posamostaljeni rabi pa tudi *pet*, *sedem*, *devet*, *deset*, *enajst*, *petdeset*, *sedemdeset*, *sto*, *tisoč* in *tavžent*).[69] Nesklonljiva raba ob prevladujoči sklonljivi je zaznavna tudi pri vrstilnem števniku *tretji* ter pri besedotvorno posebej značilni skupini števniških zloženk z množilno vsebino: *samočetrt*, *samodrug*, *samosto*, *samošestdeset*.[70]

5.2.2 Dobro tretjino stalno ali občasno nepregibnih iztočnic predstavljajo iz nemščine prevzeti pridevniki: a) splošno znani: *falš*, *flisig*, *fraj* z različico *frej*, ki zrcali prvotnejšo prevzemno stopnjo (TL 1561), *glih* in *gmajn*, pri katerih prevladuje nepregibna raba, pri Trubarju pa je izpričana tudi pregibna,[71] *ledig*, *mahtig*, *nidig*, *redle*, *nežiher* in *žiher*, ki se tudi pregibata, ter *žleht* in besedotvorno poslovenjena, predponska različica *prežleht*. Omejeno, to je v enem samem delu ali le pri enem avtorju, so bili rabljeni naslednji nepregibni pridevniki: *evangeliš* (TT 1577), *fertig* (DB 1584), *gfarlih* (Dalmatin), *grob* (Dalmatin),[72] *gvaltig* in *švoh*, ki sta izpričana samo v Registru DB 1584, *šent* (Trubar) ter *rajniš*, *šamiš*, *štolc* in *topelt*, ki jih je uporabljal Dalmatin.[73] Našteti pridevniki so zanje značilno stopnjo nepregibnosti praviloma zadržali tudi v primeru posamostaljene rabe, le da je bila ta manj razširjena: npr. *fraj*, ki ga je Trubar tudi sklanjal,[74] ter samo nepregibno rabljeni posamostaljeni *gmajn*.

---

[69] Prim. *deshela /.../ katero je GOSPVD sapovédal, tém* ***devetim*** *rodom /.../ dati* (DB 1584: I,99b) – *IVdas /.../ je prozh béshal s'****devet*** *bratmi v'Pufzhavo* (DB 1584: II,198a); *kej ſo tedaj ty* ***devet****?* (DB 1584: III,41b).

[70] Npr. *Inu nekoteru je padlu na dobro Semlo /.../ inu je pèrneſlu ſad* ***ſamoſtu*** (DB 1584: III,35a). Prim. Ramovš 1952: 115.

[71] Npr. *ſo nee poſtauili uto* ***gmain*** *keho* (TT 1557: 345) – *ſo oni uidili nekatere is shnega Iogrou ſteimi* ***gmainimi*** *rokami /.../ ieiſti ta kruh* (TT 1557: 116).

[72] Npr. *ker ſte vy taku* [a]*nesaſtopni* – [opomba na robu] [a]*nesaſtopni) taku* ***grob*** *inu nevmetalni* (DB 1584: III,128b) – *weil jr so vnuerstendig seid* – [opomba na robu] *(Vnuerstendig)* ***Grob*** *vnd vngeschickt* (LB 1545 (1974): 2439). Podatek o omejenosti na Dalmatinovo rabo velja le za preverjani niz del. Upoštevanje vseh del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja bi pokazalo, da je prevzeti pridevnik *grob* uporabljal tudi Trubar (npr. v TPo 1595). Podobne korekture podatkov o razširjenosti rabe prevzetih pridevnikov bi splošno preverjanje sprožilo še pri nekaterih primerih (npr. pri *evangeliš*).

[73] O oblikoslovnih značilnostih iz nemščine prevzetih pridevnikov v Kreljevi (1567), Juričičevi (1578) in Trubarjevi postili (1595) prim. Merše 2006: 80–81.

[74] Npr. *ty oblaſtniki, inu vſi hlapci, inu vſi* ***Fray****, ſo ſe ſkrili vtu shpelouie* (TT 1582: 391) – *Gdi nei Gerka, Iuda, Obreſe, Neobreſe /.../ Hlapza,* ***Fraya*** (TT 1582: 207).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

5.2.3 Nepregibno rabo – večinoma kot spremni pojav pregibnosti – so izkazovali tudi nekateri primerniki in presežniki sicer pregibnih pridevnikov: npr. *boljši*, *lažeši*/*lažejši*, *manjši*, pa tudi posamostaljeno rabljeni *mlajši* 'učenec'.[75] Izpričana je v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih.

5.2.4 Nepregibnost so tudi v primeru konverzije in prehoda med pridevnike ter prilastkovne rabe zadržali prvotni prislovi (npr. *blizi*, *drigači*, *popolnama*/*popolnoma* in zanikani, hkrati pa še glasoslovno preoblikovani različici *nepopolnema*/*nepopolnoma*, *soseb*),[76] ter prislovi, nastali iz predložnih zvez (*knogam*, *poredi*, *posebi*, *zadosti*).[77] Izmed naštetih primerov splošno razširjenost tudi po sprevrženju izkazuje samo *popolnoma*, vsi drugi kažejo omejenost na individualno rabo (*drugači*, *popolnama*, *soseb* in *zadosti* na Trubarjevo, *blizi*, *knogam*, *nepopolnema* in *nepopolnoma*, *poredi*, *posebi* pa na Dalmatinovo). Nasprotno pa je prislov *dosti* po prehodu med števnike lahko pridobil tudi sklonljivost: npr. *je ogin inu* ***dofti*** *dèrv* (DB 1584: II,12b) – *Sakaj jeſt vam piſhem u'veliki nadlugi /.../ s'****doſtimi*** *ſolsami* (DB 1584: III,97a).

5.2.5 Iz biblijskih predlog prevzeti, pomensko nespremenjeno rabljeni samostalniki, ki poimenujejo mesece (*abib*, *adar*, *bul*, *elul*, *etanim*, *kislev*, *zif* itd.), praznike (*purim*), mere in uteži, ki so prav tako biblijskega izvora (npr. *efa*, *gera*), sredozemske rastline in dišave, živali iz biblijskega okolja, glasbila in drugo predmetnost (*aloes*, *arbe*, *dudaim*, *kofer* 'ciper', *mausim*, *neginot* 'glasbilo'), so praviloma rabljeni nesklonljivo. Le redki med njimi so se občasno v slovenski oblikoslovni sistem razvidneje vključevali s sklonljivostjo (npr. *aloes*, *etanim*, *purim*).[78] Prevzem iz nemščine je domnevno vplival na občasno nesklonljivost samostalnika *mal* ter na nesklonljivost samostalnika *ve*.[79]

5.2.6 Sklonljivost je preprečevalo tudi nekaj okamenelih sklonskih oblik zaimkov, ki so privzele nove besednovrstno-pomenske vloge: npr. *čiga*, *čigar*, *kakover*.

6 Vzorčni slovarski sestavki, objavljeni v *Poskusnem snopiču Slovarja jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja* (2001), kažejo, da je predviden prikaz vseh izpričanih oblikoslovnih podatkov o (pregibni) iztočnici. Že izdelani in objavljeni (2006) besednovrstno-slovnični popis besedja, uporabljenega v slovenskih biblijskih prevodih 16. stoletja, je oprt na rezultate raziskav, ki so imele za cilj razmejitev besednih

---

[75] Npr.: *Natu Ioannes poklizhe ksebi dua is ſuih* ***Mlaishih*** (TT 1582: 251) – *Inu ſta vndukai dolg zhas ſteimi* ***Mlaishi*** *prebiuala* (TT 1582: 540).

[76] Morda v isto skupino spada tudi *prav* (zapisano *prou*), ki poleg prislovne rabe izkazuje tudi nepregibno pridevniško in posamostaljeno: npr. *Sakaj* ***prou*** *mora vſaj* ***prou*** *oſtati* (DB 1584: I,303b) – *nje islaga je* ***prou*** (DB 1584: II,96a). V *Etimološkem slovarju slovenskega jezika* (Bezlaj 1995: 105) je prislov *prav* naveden pod iztočnico *pravi*, ki je razložena kot določna oblika k **prav*.

[77] Npr. *je ta ſhtalt njegoviga obrasa* ***drugazhi*** *poſtala, inu njegou gvant je poſtal bejl* (DB 1584: III,236b); *taku je vſaj tuiſtu ſposnanje le en dejl inu* ***nepopolnoma****, pruti tej prihodni zhaſty* (DB 1584: III,94b); *Inu David je Syrerjou pobil, ſedem taushent Kul, inu ſhtirideſſet taushent* ****Mosh k'nogam*** (DB 1584: I,229).

[78] Npr. *Tvoje saſſajenje, je kakòr en Paradish /.../ sovſemi shlaht driveſsi tiga Veroha, Myrre inu* ***Aloes*** (DB 1584: I,333a) – *Ieſt ſim mojo lego s'Myrro,* ***s'Aloeſom****, inu s'Zimetom pokropila* (DB 1584: I,319a).

[79] Npr. *Do letih* ***mal*** *je nam GOSPVD pomagal* (DB 1584: I,153b).

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

vrst, pa tudi na rezultate velikega števila problemsko ožje zamejenih analiz, namenjenih zanesljivi besednovrstni opredelitvi iztočnic (npr. *kjekdo*, *pak*, *sam* itd.) ali določitvi katere izmed težje prepoznavnih slovničnih karakteristik besede.

Viri

BH 1584 = Adam Bohorič, 1584: *Arcticae horulae ſuccifivae*. Wittenberg.
DB 1584 = Jurij Dalmatin, 1584: *BIBLIA, TV IE VSE SVETV PISMV, STARIGA inu Noviga Teſtamenta.* Wittenberg. Faksimile, 1968: Ljubljana: Mladinska knjiga v Ljubljani v sodelovanju z založbo Dr. Trofenik v Münchnu.
JPo 1578 = Jurij Juričič, 1578: *POSTILLA, To ie KERSZHANSKE EVANGELSKE predige.* Ljubljana.
KPo 1567 = Sebastijan Krelj, 1567: *POSTILLA SLOVENSKA*. Regensburg.
LB 1545 = Martin Luther, 1545: *Biblia: Das iſt: Die gantze Heilige Schrifft Deudsch auffs new zugericht.* Wittenberg. München: Deutscher Taschenbuch Verlag. 1974.
MD 1592 = Hieronymus Megiser, 1592: *DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM*. Graz.
TC 1550 = Primož Trubar, 1550: *Catechiſmus*. Tübingen.
TE 1555 = Primož Trubar, 1555: *TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA*. Tübingen.
TL 1561 = Primož Trubar, 1561: *SVETIGA PAVLA TA DVA LISTY*. Tübingen.
TO 1564 = Primož Trubar, 1564: *CERKOVNA ORDNINGA*. Tübingen.
TT 1557 = Primož Trubar, 1557: *TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA.* Tübingen.
TT 1560 = Primož Trubar, 1560: *TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*. Tübingen.
TT 1577 = Primož Trubar, 1577: *NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL.* Tübingen.
TT 1581–82 = Primož Trubar, 1581–82: *TA CELI NOVI TESTAMENT*. Tübingen.

Literatura

Kozma Ahačič, 2007: Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 18).
France Bezlaj, 1995: *Etimološki slovar slovenskega jezika*. III/P–S. Dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti (izd.), Mladinska knjiga (zal.).
Aleksandra Derganc, 1986: O morebitnem vplivu Bohoričeve slovnice na cerkvenoslovansko slovnico Meletija Smotrickega. *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. (Obdobja 6). 319–325.
– – 1993: Spremembe nekaterih dvojinskih oblik in zvez v slovenščini in ruščini. *Slavistična revija* 41/1. 209–218.
– – 1996: Nekatere paralele v zgodovini dvojine v slovanskih jezikih. *XXXII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 7–16.
– – 2006: Nekatere značilnosti dvojine v slovenščini. *Slovensko jezikoslovje danes*. *Slavistična revija* 54, Posebna številka. 57–71.
Rudolf Kolarič, 1961/62: Določni in nedoločni spolnik v slovenščini. *Jezik in slovstvo* VII/2. 40–44.
Andreja Legan Ravnikar, 2003: Oblikovanje obredne terminologije v okviru normiranja slovenskega knjižnega jezika. *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. (Obdobja 20). 563–580.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

– – 2007a: Izpridevniški krščanski termini v knjižni normi do srede 19. stoletja. *Merkujev zbornik*. *Jezikoslovni zapiski* 13/1–2. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 251–265.
– – 2007b: O konverziji kot postopku knjižne (terminološke) tvorbe pri slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja. *Riječ* 13/2. 108–127.
Tine Logar, 1996: *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave.* Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
Majda Merše, 1986: Konkurenčna razmerja glagolov v Dalmatinovi Bibliji. *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. (Obdobja 6). 375–388.
– – 1990: Jezikovne spremembe v Trubarjevih prevodih Nove zaveze. *Razprave* XIII. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede. 163–179.
– – 1993: Glagolski vid v Dalmatinovi Bibliji ob naslonitvi na Lutrov prevodni zgled. *Rječnik i društvo.* Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. (Znanstveni skupovi razreda za filološke znanosti, knjiga 2). 227–236.
– – 1995: *Vid in vrstnost glagola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. Aspect and aktionsart in the 16th century Slovene literary language*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Dela 44, Razred za filološke in literarne vede).
– – 1996: Kopitarjev knjižnojezikovni vzor in Postilla 1578. *Kopitarjev zbornik.* Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. (Obdobja 15). 93–104.
– – 1997: Predpreteklik v Dalmatinovi Bibliji. *Jezikoslovni zapiski* 3. 9–24.
– – 1998a: Primerjava besedja Kreljeve in Juričičeve Postile. *Vatroslav Oblak*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. (Obdobja 17). 217–231.
– – 1998b: Vrste glagolskega dejanja v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja in tuje prevodne predloge. *Slavistična revija* 46/1–2. 55–71.
– – 1999: Protestantsko besedje v Pregljevem Bogovcu Jerneju. *Ivan Pregelj*. Ljubljana: Nova revija. (Zbirka Interpretacije 9). 275–296.
– – 2000a: Primerjava glagolov pri slovenskih protestantskih piscih in Svetokriškem. *Zbornik o Janezu Svetokriškem.* Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. (Dela 49/6, Razred za filololološke in literarne vede). 209–227.
– – 2000b: Vid in čas v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih. *36. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 21–34.
– – 2001: Glagolski vid v povezavi z načinom in naklonom v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih. *Jezikoslovni zapiski* 7/1–2. 113–128.
– – 2004: Besednovrstna in druga slovnična problematika besedja slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Jezikoslovni zapiski* 10/1. 7–32.
– – 2006a: Glagolski vid v povezavi z drugimi glagolskimi kategorijami v knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slovensko jezikoslovje danes*. *Slavistična revija* 54, Posebna številka. 177–191, 545–560.
– – 2006b: Megiserjeva slovarja in oblikujoča se knjižnojezikovna norma v 16. stoletju. *Stati inu obstati* 2/3–4. 123–137.
– – 2007: Slovnične in pomenske značilnosti izpridevniških glagolov na *-eti* in *-iti* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Razprave* XX. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede. 149–168.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

Majda Merše, Kozma Ahačič, Andreja Legan Ravnikar, Jožica Narat, France Novak, Francka Premk, 2006: *Wortschatz der slowenischen Bibelübersetzungen des 16. Jahrhunderts. Matthäus-Evangelium (1555); Paulus, Römerbrief (1560); Paulus-Briefe (1561, 1567); Psalter (1566); Neues Testament (1581–82) übersetzt von Primož Trubar. Jesus Sirach (1575); Pentateuch (1578); Proverbia (1580) übersetzt von Jurij Dalmatin. Kommentare.* Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh. (Biblia Slavica. Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 3,2: Kommentare). 99–325.

Majda Merše, Franc Jakopin, France Novak, 1992: Fonološki sistem knjižnega jezika slovenskih protestantov. *Slavistična revija* 40/4. 321–340.

Jakob Müller, 2001: Riglerjeva teza o začetkih slovenskega knjižnega jezika v številkah. *Jezikoslovni zapiski* 7/1–2. 129–162.

Gerhard Neweklowsky, 1984: Trubars Katechismus von 1550 – Eine Konkordanz. *Protestantismus bei den Slowenen. Protestantizem pri Slovencih.* Wien. (Wiener slawistischer Almanach. Sonderband 13). 133–152.

– – 1986: Zur Paradigmatik in Trubars Katechismus 1550. *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. (Obdobja 6). 307–317.

– – 1995: Die Entwicklung der slowenischen Schriftsprache in den ersten zehn Jahren 1550–1560. (Zum zweiten Teil des Neuen Testaments). *Ein Leben zwischen Laibach und Tübingen. Primus Truber und seine Zeit*. München: Verlag Otto Sagner. (Sagners slavistische Sammlung. Band 24). 309–321.

– – 2002: O jeziku Trubarjevega Katekizma 1555. *Med dialektologijo in zgodovino slovenskega jezika.* Maribor: Slavistično društvo Maribor. (Zbirka Zora 18). 241–249.

– – 2006a: Nebenordnende und unterordnende Konjunktionen und andere Funktionswörter in der slowenischen Schriftsprache des 16. Jahrhunderts. *Matthäus-Evangelium (1555); Paulus, Römerbrief (1560); Paulus-Briefe (1561, 1567); Psalter (1566); Neues Testament (1581–82) übersetzt von Primož Trubar. Jesus Sirach (1575); Pentateuch (1578); Proverbia (1580) übersetzt von Jurij Dalmatin. Kommentare.* Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh. (Biblia Slavica. Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 3,2: Kommentare). 53–65.

– – 2006b: Zur Normierung der slowenischen Schriftsprache. *Matthäus-Evangelium (1555); Paulus, Römerbrief (1560); Paulus-Briefe (1561, 1567); Psalter (1566); Neues Testament (1581–82) übersetzt von Primož Trubar. Jesus Sirach (1575); Pentateuch (1578); Proverbia (1580) übersetzt von Jurij Dalmatin. Kommentare.* Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh. (Biblia Slavica. Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 3,2: Kommentare). 41–52.

France Novak, 1983/84: Stavčna tipologija v Dalmatinovi Gmajn predguvori čez vso sveto Biblio. *Jezik in slovstvo* 29/6. 183–187.

– – 1986: Razvojne tendence v besedišču slovenskih protestantskih piscev. *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. (Obdobja 6). 389–402.

– – 2006: Predponi v- in u- v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Stati inu obstati* 2/3–4. 138–159.

– – 2007: Vloga jezikoslovja v razvoju besedja. *Besedje slovenskega jezika*. Maribor: Slavistično društvo Maribor. (Zora 50). 82–98.

Vatroslav Oblak, 1894: Protestantske postile v slovenskem prevodu. *Letopis Matice Slovenske.* 202–219.

Irena Orel, 1994/95: Predložni sistem v razvoju slovenskega knjižnega jezika od 16. do 19. stoletja. *Jezik in slovstvo* 40/5. 172–175.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

– – 2006. Predložne zveze v razvoju slovenskega knjižnega jezika. *Slovensko jezikoslovje danes*. *Slavistična revija* 54, Posebna številka. 193–211.

Martina Orožen, 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika (Od Brižinskih spomenikov do Kopitarja)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

– – 2003: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. Maribor: Slavistično društvo Maribor. (Zora 26).

Hanna Orzechowska, 1978: *O jeziku Dalmatinove Biblije. About the language of the Dalmatin's Bible.* Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede. (Razprave X).

– – 1986: Warianty gramatyczne (morfologiczne i skladniowe) w Biblii J. Dalmatina. Imperativus. *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. (Obdobja 6). 327–347.

– – 1996: Warianty językowe Biblii J. Dalmatina. *III. Trubarjev zbornik.* Ljubljana: Slovenska matica v Ljubljani in Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. 308–322.

Breda Pogorelec, 1968: Razvoj prostega stavka v slovenskem knjižnem jeziku (vloga dativa v stavku). *Jezik in slovstvo* 13/5. 145–150.

Francka Premk, 1995: Mana, ta kruh tiga lebna. *Jezikoslovni zapiski* 2. 195–218.

– – 2000: Posebni načini izražanja primerniške in presežniške mere pri slovenskih protestantih. *Riječ* 6/2. 77–91.

Fran Ramovš, 1952: *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana: Univerzitetna študijska komisija.

Jakob Rigler, 1968: *Začetki slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede. (Dela 22, Inštitut za slovenski jezik 10).

– – 1977: Problematika glasoslovnih in oblikoslovnih variant v Trubarjevi Cerkovni ordningi. *Slavistična revija* 25/4. 465–490.

– – 2001: *Zbrani spisi 1. Jezikovnozgodovinske in dialektološke razprave*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Hans Rothe, 2006: Das Matthäus-Evangelium. Slovenische Übersetzungen 1555–1582. *Matthäus-Evangelium (1555); Paulus, Römerbrief (1560); Paulus-Briefe (1561, 1567); Psalter (1566); Neues Testament (1581–82) übersetzt von Primož Trubar. Jesus Sirach (1575); Pentateuch (1578); Proverbia (1580) übersetzt von Jurij Dalmatin. Kommentare.* Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh. (Biblia Slavica. Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 3,2: Kommentare). 61–96.

France Tomšič, 1955: Poglavje iz slovenske historične sintakse. *Slavistična revija* 8/1–2. 56–67.

Jože Toporišič, 1984: Oblikoslovje v Bohoričevih Zimskih uricah. *XX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 189–222.

– – 1987a: Zgodovinska perspektiva nemčevanja pri Trubarju. *XXIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 5–18.

– – 1987b: Zimske urice, prva slovenska slovnica. *Arcticae horulae succisivae – Zimske urice proste.* Maribor: Založba Obzorja. 281–328.

Ada Vidovič Muha, 1986: Neglagolske tvorjenke v Trubarjevi Cerkovni ordningi. *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi.* Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. (Obdobja 6). 349–374.

Galina Igorevna Zamjatina, 1992: *Staroslovenskaja akcentnaja sistema i ee otraženie v Biblii Ju. Dalmatina (1584 g.).* Avtoreferat. Moskva: Rossijskaja akademija nauk, Institut slavjanovedenija i balkanistiki. 1–25.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

Listkovno gradivo Sekcije za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, zbrano s popolnimi izpisi del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja.

Summary

In studying the characteristics of the literary language of the sixteenth-century Protestant writers, Slovene and foreign Slovenistic linguistics of the recent several decades, also treated its morphology either as the main or a parallel topic. The course of this research was at least in broad terms directed by the rich heritage of findings about morphology left behind by Miklošič, Škrabec, Levec, Oblak, Breznik, and Ramovš. Since Ramovš's historical description of Slovene morphology (*Morfologija slovenskega jezika*, 1952), accomplished the intended comprehensiveness only in its description of the development of the sixteenth-century nominal declensions, the systematic description of the morphology of the sixteenth-century literary language broadened and improved with the description of the verb and its categories and, in a less systematic way, with other parts of speech.

Among verbal categories, aspect (complemented with the description of *Aktionsart*) and tense have received the most comprehensive treatment. The knowledge of the paradigmatics of complex and non-complex as well as personal and non-personal verbal forms has increased. Other topics that have been researched: the methods of expressing commands and conditions; the relationship between the infinitive and the supine; the conditions and frequency of use of participles and gerunds; the methods of expression of transitivity and intransitivity in the de-adjectival verbs in *-eti* and *-iti*. Also, nominal paradigms have been studied and declensional variants have been catalogued and their origin explained. The attempt at the description of the accentological system of the sixteenth-century Slovene literary language is mainly based on the data from Dalmatin's *Bible* (1584). The use of dual has received a lot of attention. Furthermore, gradation and conversion of adjectival words and adverbs have been studied. Several variously conceived treatments improved our knowledge about adverbs, prepositional phrases, and the conjunction system. The morphology of Bohorič's grammar has been thoroughly surveyed from several points of view.

Most morphological descriptions employ contrastive approaches. The comparisons either include various works by the same author (often merely various editions of the same work) or works of various authors. Both approaches allow the author to determine differences appearing in the development of the individual practice as well as the differences between the compared authors. Some comparisons have been done from the point of view of the effect of the author's dialectal origin, others from the point of view of the influence of the foreign-language originals on their translations.

The quality of findings about morphology shows strong correlation with the quantity of material included in a particular study. Their solidity is largely guaranteed by the use of complete data as well as by the increasingly improved analytical methodology, developed in the conception and compilation of the basic lexicographic works (i.e., the dictionary of the language of the Slovene Protestant writers, for which the preparatory work is ongoing, and the classification of the same writers' lexicon in terms of parts of speech and grammar, which is nearing the conclusion). Sample lexicographic articles, published in the *Poskusni snopič Slovarja jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja* (2001) show that the authors are planning to present all attested morphological data for each entry. The already published (2006) part-of-speech and grammatical classification of lexicon from the sixteenth-century Slovene biblical translations is based on the results of the studies that were focused on the classification of parts of speech,

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2008-2009_Trubarjevaštevilka_6.pdf |
DOST. 10/02/26 9.16

as well as on results of numerous other specialized analyses. The extent of inflected parts of speech is indirectly indicated by the number of listed non-inflected and indeclinable entries that can be, with respect to the part-of-speech criterion, classified into several different groups (e.g., *sto*, *samosto*; *falš*; *boljši*; *blizi*, *knogam*; *abib*, *efa*, *aloes*).